Lietas Nr. A420310515
Lietas arhīva Nr. A42-00720-16

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Valmierā, 2016.gada 11.janvārī

Administratīvā rajona tiesa šādā sastāvā:
tiesnesis G.Ploriņš,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. A/ pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru viņam piešķirtu 2.grupas invaliditātes pensiju, izdošanu.

Aprakstošā daļa

[1] 2015.gada 6.jūlijā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā (turpmāk – aģentūra) saņemts pieteicēja /pers. A/ 2015.gada 26.jūnija iesniegums par invaliditātes pensijas piešķiršanu. Izskatot šo iesniegumu, aģentūras Rīgas pilsētas Latgales nodaļa 2015.gada 15.jūlijā pieņēma lēmumu Nr.15/1531774 (turpmāk – sākotnējais lēmums), ar kuru pieteicējam atteica piešķirt invaliditātes pensiju, jo viņam nav nepieciešamā apdrošināšanas stāža.

Nepiekrītot sākotnējam lēmumam, pieteicējs to apstrīdēja aģentūras direktorei, kura ar 2015.gada 26.augusta lēmumu Nr.15/1803608 (turpmāk – lēmums) atstāja sākotnējo lēmumu negrozītu.

[2] Nepiekrītot arī lēmumam, pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā, lūdzot uzlikt par pienākumu aģentūrai izdot viņam labvēlīgu administratīvo aktu. Pieteicējs uzskata, ka aģentūra nepamatoti atteikusi atzīt viņa darba stāžu – trīs gadus – par darbu ieslodzījuma vietā no 1987. līdz 1992.gadam.

[3] Aģentūra rakstveida paskaidrojumā tiesai *(lietas 33. un 34.lapa)* pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt sekojošu apsvērumu dēļ.

Pieteicējam invaliditātes pensiju atteikts piešķirt, jo viņam vispār nav apdrošināšanas stāža. Likumdevējs ir paredzējis, ka darbs soda izciešanas un ieslodzījuma vietās bija ieskaitāms apdrošināšanas stāžā saskaņā ar noteikumiem, kādi tika piemēroti laikā, kad tika veikts darbs. Sodu izpildes kodekss paredzēja, ka visiem notiesātajiem ir jāstrādā, bet laiku, ko notiesātie nostrādājuši, izciešot brīvības atņemšanas sodu, darba stāžā neieskaita, izņemot gadījumus, kas speciāli paredzēti likumā. Sodu izpildes kodekss neparedzēja pienākumu un tiesības veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas par notiesātajiem, kas strādājuši, izciešot brīvības atņemšanas sodu.

Tā kā pieteicēja apdrošināšanas stāžā nav tiesiska pamata ieskaitīt darbu soda izciešanas un ieslodzījuma vietā, mācības tehnikumā un laika periodu no 2009.gada 20.februāra līdz 2014.gada 7.maijam, tad viņam apdrošināšanas stāža nav. Līdz ar to aģentūrai nav tiesiska pamata piešķirt viņam invaliditātes pensiju.

[4] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 112.[1] panta pirmo un ceturto daļu administratīvās lietas izskatīšana notiek rakstveida procesā bez tiesas sēdes, ja vien par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā tiesas sēdē tiesu nav lūdzis pieteicējs, trešā persona vai šā likuma 29.pantā minētais tiesību subjekts.

Izskatāmajā lietā pieteicējs nav lūdzis lietas izskatīšanu mutvārdu procesā tiesas sēdē, līdz ar to lieta izskatīta rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[5] Tiesa, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos pierādījumus kopsakarā ar procesa dalībnieku lietā iesniegtajiem rakstveida paskaidrojumiem, secina, ka pieteikums *ir apmierināms.*

[6] Izskatāmā lieta ierosināta par pienākuma uzlikšanu aģentūrai izdot pieteicējam labvēlīgu administratīvo aktu.

Lai uzdotu iestādei izdot labvēlīgu administratīvo aktu, tiesai ir jāpārbauda, vai tiesību normas piešķir personai tiesības no attiecīgā publisko tiesību subjekta prasīt to labumu, kuru persona ietvērusi savā prasījumā par labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Ja piemērojamā tiesību norma nosaka noteiktus tiesiskus un faktiskus apstākļus attiecīgā labuma saņemšanai, tiesai jāpārbauda, vai konkrētajā gadījumā attiecīgie apstākļi ir iestājušies, proti, jāpārbauda, vai pastāv labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi. Turklāt, izvērtējot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesa nav saistīta ar administratīvā akta pamatojumā norādītajiem argumentiem. Proti, lemjot par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, tiesai neatkarīgi no iestādes lēmumā (atteikumā) ietvertā pamatojuma ir objektīvi jāizvērtē, vai pieteicējam ir tiesības uz labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu. Ja tiesa norāda uz kādu obligātu apstākli, kuram būtu jābūt, bet kurš konkrētajā gadījumā nav iestājies, tiesa var noraidīt prasījumu par labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, arī neanalizējot, vai ir iestājušies pārējie tiesību normā minētie apstākļi *(sal. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 12.aprīļa sprieduma SKA-118/2007 10.punktu)*.

Ievērojot iepriekš minēto, tiesai konkrētajā gadījumā ir jāpārbauda, vai pastāv priekšnoteikumi pieteicējam labvēlīga administratīvā akta, ar kuru viņam piešķirtu 2.grupas invaliditātes pensiju, izdošanai.

[7] Saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām" 14.panta pirmo daļu tiesības uz invaliditātes pensiju ir apdrošinātajām personām, kuras nav sasniegušas vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu un kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par trim gadiem, ja tās atzītas par invalīdiem,

izņemot personas, kuru invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība.

Tātad, lai pieteicējam būtu tiesības uz invaliditātes pensiju, nepieciešams konstatēt piecus priekšnoteikumus: 1) nav sasniegts vecuma pensijas piešķiršanai noteiktais vecums; 2) vecuma pensija nav piešķirta pirms minētā vecuma sasniegšanas; 3) invaliditātes noteikšana; 4) invaliditātes cēlonis nav nelaimes gadījums darbā vai arodslimība; 5) vismaz trīs gadu ilgs apdrošināšanas stāžs.

Lietā nav strīda par to, ka pieteicējs nav sasniedzis vecuma pensijas piešķiršanai noteikto vecumu un vecuma pensija viņam nav piešķirta. Lietā nav strīda arī par to, ka pieteicējam ar Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas 2014.gada 26.augusta lēmumu Nr.12-2014-522 no 2014.gada 11.jūlija līdz 2016.gada 10.jūlijam noteikta 2.invaliditātes, kuras cēlonis nav nelaimes gadījums darbā vai arodslimība, grupa. Tātad lietā nav strīda par to, ka pieteicēja gadījumā izpildās pirmie četri no iepriekš minētajiem invaliditātes pensijas piešķiršanas priekšnoteikumiem.

Lietā strīds ir par piekto priekšnoteikumu, proti, vai pieteicējam ir konstatējams vismaz trīs gadu ilgs apdrošināšanas stāžs.

[8] Pieteicējs uzskata, ka viņa apdrošināšanas stāžs sasniedz invaliditātes pensijas piešķiršanai nepieciešamos trīs gadus, jo laika posmā no 1987.gada līdz 1992.gadam viņš strādājis ieslodzījumā. Kā pierādījumu minētajam pieteicējs iesniedzis Jelgavas cietuma 2014.gada 28.jūlija arhīva izziņu Nr.8/1-2982, kurā norādīts, ka pieteicējs, izciešot sodu Jelgavas cietumā, algotu darbu strādājis no 1987.gada janvāra līdz decembrim, no 1989.gada janvārim līdz 1990.gada decembrim un sešus mēnešus 1991.gadā *(lietas 39.lapa)*. Savukārt šī arhīva izziņa sagatavota pamatojoties uz pieteicēja darba algas kartīti Nr.11, no kuras kopijām konstatējams, ka pieteicējs Jelgavas cietumā bija nodarbināts arī no 1988.gada janvāra līdz decembrim *(lietas 40. – 42.lapa)*.

Novērtējot šos pierādījumus, tiesa secina, ka pieteicējs Jelgavas cietumā algotu darbu strādājis no 1987.gada janvāra līdz 1990.gada decembrim un sešus mēnešus 1991.gadā, proti, četrus gadus un sešus mēnešus. Šo tiesas secinājumu telefoniski (63022937) apstiprināja Jelgavas cietuma lietvedības pārzine /pers. B/, norādot, ka 2014.gada 28.jūlija arhīva izziņā Nr.8/1-2982 ieviesusies kļūda un 1.punktā pirms vārda decembrim nav ierakstīts 1988.gads. Tātad ierakstam bija jābūt no 1987.gada janvāra līdz 1988.gada decembrim.

Tomēr aģentūra uzskata, ka atbilstoši tiesiskajam regulējumam pieteicēja darbs ieslodzījuma vietā minētajā laika posmā nav ieskaitāms viņa apdrošināšanas stāžā.

[9] Likuma „Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 2.punkts noteic, ka no 1991.gada 1.janvāra līdz 1995.gada 31.decembrim apdrošināšanas stāžu veido darbs un tam pielīdzinātie periodi, kuri norādīti šā punkta 1., 2. un 3.apakšpunktā un kuros bija jāveic, bet attiecībā uz pašnodarbinātām personām ir veiktas apdrošināšanas iemaksas, un šā punkta 4., 5., 6. un 7.apakšpunktā norādītie darbam pielīdzinātie periodi, kuros ir veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Arī Ministru kabineta 2002.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.165 „Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība" (turpmāk – noteikumi Nr.165) 3.punkts noteic, ka no 1991.gada 1.janvāra līdz 1995.gada 31.decembrim apdrošināšanas stāžu veido: 1) darba periodi, kuru laikā ir veiktas vai bija jāveic sociālās apdrošināšanas iemaksas sakarā ar to, ka persona šajā laikā ir bijusi darba ņēmēja statusā. Attiecīgo darba periodu apliecina ar šo noteikumu 5.1., 5.2., 5.3. un 5.6.apakšpunktā minētajiem dokumentiem *(3.1.apakšpunkts)*; 2) darba periodi, kuru laikā ir veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas sakarā ar to, ka persona šajā laikā ir bijusi pašnodarbinātās personas statusā *(3.2.apakšpunkts)*; 3) darbam pielīdzinātie periodi, kuru laikā veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas, kā arī šo noteikumu 24., 25., 26. un 37.punktā minētie periodi neatkarīgi no sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas *(3.3.apakšpunkts)*.

Latvijas Sodu izpildes kodekss *(likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 1999.gada 31.martam)* nenoteica labošanas darbu (brīvības atņemšanas) iestāžu administrācijas pienākumu vai tiesības veikt apdrošināšanas iemaksas par notiesātajiem, kas strādājuši, izciešot brīvības atņemšanas sodu. Savukārt tiesību normām, kas stājās spēkā no 1999.gada 1.aprīļa un noteica sociālo iemaksu veikšanu arī par ieslodzījumā nodarbinātajām personām, likumdevējs nepiešķīra atpakaļejošu spēku.

Tādējādi pieteicēja apdrošināšanas stāžā nav ieskaitāmi seši mēneši 1991.gadā, kuros pieteicējs strādājis Jelgavas cietumā algotu darbu, bet par kuriem apdrošināšanas iemaksas nebija jāveic.

[10] Saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 1.punktu līdz 1990.gada 31.decembrim Latvijas pilsoņiem Latvijas teritorijā un bijušās PSRS teritorijā uzkrātie darba un tam pielīdzinātie periodi, kā arī šā punkta 1., 2. un 10.apakšpunktā minētais ārpus Latvijas uzkrātais periods ir pielīdzināts apdrošināšanas stāžam.

Savukārt saskaņā ar noteikumu Nr.165 2.punktu darbu un tam pielīdzinātos periodus līdz 1991.gada 1.janvārim neatkarīgi no sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanas pielīdzina apdrošināšanas periodiem, kas balstīti uz sociālās apdrošināšanas iemaksām un veido apdrošināšanas stāžu (izņemot šo noteikumu 35.punktā norādīto gadījumu), lai noteiktu tiesības uz valsts pensiju, kuras radušās pēc šo noteikumu spēkā stāšanās.

Tātad saskaņā ar minētajām tiesību normām, lai personai rastos tiesības uz apdrošināšanas stāžu par periodu līdz 1991.gada 1.janvārim, jākonstatē vienīgi fakts, ka personai šajā laikā ir bijuši darba periodi. Minētie darba periodi ieskaitāmi apdrošināšanas stāžā.

[11] Arī Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments (turpmāk – Augstākā tiesa), iztulkojot minētās tiesību normas, ir norādījis, ka, lai personas apdrošināšanas stāžā ieskaitītu kādu periodu līdz 1991.gada 1.janvārim, jākonstatē vienīgi, ka viņa šai laikā ir strādājusi. Proti, likuma „Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 1.punkts paredz, ka apdrošināšanas stāžam ir pielīdzināti arī līdz 1990.gada 31.decembrim uzkrātie darba periodi. Par darbu minētās normas izpratnē ir uzskatāms personas darbs par samaksu.

Atbilstoši Latvijas Sodu izpildes kodeksam *(likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 1991.gadam)* katram notiesātajam bija jāstrādā. Parasti notiesātos iesaistīja labošanas darbu iestāžu uzņēmumos, par darbu maksājot saskaņā ar tā daudzumu un kvalitāti pēc tautas saimniecībā spēkā esošajām normām un likmēm. Tajā pašā laikā kodekss noteica, ka notiesātās personas var iesaistīt arī bez darba samaksas brīvības atņemšanas vietas un apkārtējās teritorijas labiekārtošanas darbos, kā arī notiesāto kultūras un sadzīves apstākļu uzlabošanas darbos (sk. minētā kodeksa 51., 54. un 56.pantu).

Tādējādi, ja notiesātā persona laikā līdz 1991.gada 1.janvārim ieslodzījuma vietā ir bijusi iesaistīta algotā darbā, tās nostrādātais laiks pielīdzināms apdrošināšanas stāžam. Šādu šobrīd spēkā esošās tiesību normas, kas noteic, kuri periodi veido apdrošināšanas stāžu, izpratni neietekmē iepriekš minētā kodeksa 52.panta septītajā daļā *(likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 1999.gada 1.aprīlim)* noteiktais, ka laiku, ko notiesātie nostrādājuši, izciešot sodu, darba stāžā neieskaita. Pieņemot 1995.gada likumu „Par valsts pensijām" un tā pārejas noteikumu 1.punktā nosakot līdz 1991.gadam uzkrāto darba periodu ieskaitīšanu apdrošināšanas stāžā, likumdevējs bija izšķīries par jebkura veiktā darba perioda ieskaitīšanu apdrošināšanas stāžā. Turklāt termins darba stāžs, kas tika lietots agrāk, nav identisks ar šobrīd sociālajā apdrošināšanā lietoto terminu apdrošināšanas stāžs *(sk. Augstākās tiesas 2011.gada 25.novembra sprieduma SKA-530/2011 9. un 10.punktu)*.

[12] No lēmuma un rakstveida paskaidrojuma ir secināms, ka aģentūras ieskatā noteikumu Nr.165 20.4.apakšpunkts liedz personas apdrošināšanas stāžā ieskaitīt brīvības atņemšanas iestādē veikto darbu, kas attiecīgā laika tiesību normās nebija noteikts kā apdrošināšanas stāžā

ieskaitāms. Tomēr tiesa nepiekrīt aģentūras viedoklim sekojošu apsvērumu dēļ.

Līdz 1991.gadam uzkrāto darba periodu ieskaitīšana apdrošināšanas stāžā primāri ir tieši Saeimas pieņemtā likumā, nevis Ministru kabineta noteikumos noregulēts jautājums. Tādēļ tiesu prakses atziņas par ieslodzījumā vietā veiktā darba ieskaitīšanu apdrošināšanas stāžā primāri ir tieši likuma interpretācijas rezultāts. Savukārt likumam ir augstāks juridisks spēks salīdzinājumā ar Ministru kabineta noteikumiem. Līdz ar to, neatspēkojot tiesas veikto likuma normas interpretāciju, aģentūra nepamatoti uzskata, ka likuma norma automātiski kļūst iztulkojama atbilstoši Ministru kabineta vēlāk izdotai normai.

Turklāt, ja iztulkošanas rezultātā tiek konstatēts, ka dažāda juridiskā spēka normatīvajos aktos ietvertas tiesību normas atrodas savstarpējas kolīzijas attiecībās, kā tas ir konkrētajā gadījumā, tad atbilstoši kolīziju risināšanas normai *lex superior derogat legi inferiori* piemērojama augstākā juridiskā spēka tiesību norma (Administratīvā procesa likuma 15.panta sestā daļa). Konkrētajā gadījumā noteikumu Nr.165 20.4.apakšpunkts nav piemērojams, jo šī norma paredz sekas, kas ir pretējas likuma „Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 1.punktā paredzētajām sekām, proti, tām tiesiskajām sekām, kas paredzētas augstāka juridiskā spēka tiesību normā.

[13] Ievērojot visu iepriekš minēto, tiesa atzīst, ka pieteicēja apdrošināšanas stāžā ir ieskaitāms darba periods Jelgavas cietumā no 1987.gada janvāra līdz 1990.gada decembrim, proti, četri gadi. Tādējādi pieteicēja gadījumā ir izpildījies arī piektais invaliditātes pensijas piešķiršanas priekšnoteikums – vismaz trīs gadu ilgs apdrošināšanas stāžs, līdz ar to arī atziņa, ka konkrētajā gadījumā pastāv priekšnoteikumi pieteicējam labvēlīga administratīvā akta, ar kuru viņam piešķirtu 2.grupas invaliditātes pensiju, izdošanai.

[14] Likuma „Par valsts pensijām" 30.panta otrā un ceturtā daļa noteic, ka invaliditātes pensiju piešķir uz laiku, kurā personai noteikta invaliditāte. Pensiju piešķir ar dienu, kad radušās tiesības uz pensiju, taču ne agrāk kā sešus mēnešus pirms pensijas pieprasījuma un pensijas piešķiršanai nepieciešamo dokumentu iesniegšanas dienas.

Ņemot vērā šo tiesisko regulējumu un to, ka pieteicējam 2.grupas invaliditāte noteikta uz laika periodu no 2014.gada 11.jūlija līdz 2016.gada 10.jūlijam, savukārt pensijas pieprasījumu aģentūrā viņš iesniedzis 2015.gada 6.jūlijā, pieteicējam 2.grupas invaliditātes pensija piešķirama no 2015.gada 6.janvāra (seši mēneši pirms 2015.gada 6.jūlija) līdz 2016.gada 10.jūlijam.

[15] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta otro daļu, ja pieteicējs no valsts nodevas samaksas bijis atbrīvots un pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, valsts nodevu piespriež no atbildētāja. Savukārt saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 12.februāra noteikumu Nr.85 „Kārtība, kādā administratīvajā lietā iemaksā, atmaksā un atlīdzina valsts nodevu un iemaksā un atmaksā drošības naudu" 13.punktu valsts nodevu atlīdzina mēneša laikā pēc tiesas vai tiesneša nolēmuma stāšanās spēkā Administratīvā procesa likuma 126.pantā minētajos gadījumos no tās iestādes budžeta līdzekļiem, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē.

Tiesa konstatē, ka izskatāmajā lietā pieteicējs ar Administratīvās rajona tiesas tiesneša 2015.gada 14.oktobra lēmumu pilnībā atbrīvots no valsts nodevas samaksas, līdz ar to tā piespriežama no atbildētājas – Latvijas Republikas, atlīdzinot to no aģentūras budžeta līdzekļiem.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta otro daļu, 246. – 251.pantu, 254.panta pirmo un otro daļu, 289. – 291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

apmierināt /pers. A/ pieteikumu.

Uzlikt par pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai viena mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās izdot /pers. A/ labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru viņam no 2015.gada 6.janvāra līdz 2016.gada 10.jūlijam piešķirtu 2.grupas invaliditātes pensiju.

Uzlikt par pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai iemaksāt valsts budžetā valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu namā.

Spriedums sastādīts 2016.gada 11.janvārī.

Tiesnesis G.Ploriņš